

УДК 340.134:004.738.5

ДУБНЯК М.В., Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут”

НОРМАТИВНИЙ СТАТУС ВІДОМОСТЕЙ ВЕБ-ПОРТАЛУ СУДОВОЇ ВЛАДИ

***Анотація.** Веб-портал судової влади має забезпечити будь-якому суб'єкту звернення безперешкодну можливість реалізувати своє право на судовий захист шляхом використання офіційних сервісів за допомогою мережі Інтернет. В статті проаналізовані випадки, коли вибіркоче відображення на сайті неузгоджених вимог нормативних актів призвели до порушення права на судовий захист.*

***Ключові слова:** веб-портал, судова влада, он-лайн послуги, процесуальні вимоги*

***Аннотация.** Веб-портал судебной власти обязан обеспечить любому субъекту обращения беспрепятственную возможность реализовать свое право на судебную защиту путем использования официальных сервисов с помощью сети Интернет. В статье проанализированы случаи, когда выборочное отображение на сайте несогласованных требований нормативных актов привело к нарушению права на судебную защиту.*

***Ключевые слова:** веб-портал, судебная власть, он-лайн услуги, процессуальные требования.*

***Summary.** Web-portal of the judiciary must ensure to any appeal subject the unimpeded opportunity to realize their right of judicial protection by using an official services within the Internet. The paper analyzes the cases of selective display of inconsistent legal requirements on the website which have led to violations of the right of judicial protection.*

***Keywords:** web-portal, judiciary, online services, procedural requirements.*

***Постановка проблеми.** Однією із функцій веб-порталів є підвищення ефективності і прозорості роботи органів влади, а також інформування громадян про їх діяльність. Використання сучасних технологій для надання інформаційних послуг громадськості має бути стандартизованим, та таким що забезпечує єдиний підхід до формування всіх електронних параметрів отримання послуги автоматично, з мінімальним втручанням громадянина у систему. З цією метою мають бути приведені у відповідність як нормативні акти, так і технічні можливості веб-порталу. Всі проблеми, що виникають у зв'язку із використанням он-лайн сервісів, мають негайно усуватись з метою забезпечення рівності всіх суб'єктів права до повної об'єктивної інформації.*

***Актуальність теми.** В Україні діє велика кількість нормативно-правових актів, що колізійно регулюють одне і те саме питання. Отже, при реалізації права на захист громадянин має бути впевнений у тому, що інформація, що відображена на офіційному веб-порталі судової влади, є вірною та неоспорюваною, а її зазначення і використання в документах не призведе до порушення прав громадянина вже самою судовою системою. Адже при розбудові дійсно демократичної держави та інформаційного суспільства, запровадженні елементів системи “електронного урядування”, недопустимим є обмеження права на захист через невиконання вимог процесуального закону у зв'язку із некоректним та суперечливим відображенням інформації на веб-порталі судової влади, як однієї з системи органів державної влади.*

***Метою статті** є аналіз сучасного нормативного статусу відомостей веб-порталу судової влади.*

Виклад основного матеріалу. Право на захист порушених прав та інтересів у незалежних судах є одним із основоположних прав особи у будь-якій державі. Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод визначено, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, який вирішить спір щодо його прав та обов’язків [1].

Для реалізації права на судовий захист громадянин має чітко виконувати низку процесуальних вимог, що передбачені законом. Одна із них – оплата судового збору.

Судовий збір – це збір, що справляється на всій території України за подання заяв, скарг до суду, за видачу судами документів, а також у разі ухвалення окремих судових рішень, передбачених цим Законом. Судовий збір включається до складу судових витрат [2].

Оскільки для реалізації права на звернення до суду необхідно надати оригінал квитанції про сплату судового збору, то відомості, які розміщені на веб-порталі щодо реквізитів відповідного суду, мають ключове значення для правильності оформлення квитанції та здійснення платежу, що забезпечить виконання процесуальних вимог.

Наразі в Україні створена розгалужена система нормативно правових-актів, які регулюють як процес створення веб-порталу, так і його змістовного наповнення. До них можна віднести Указ Президента України “Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні” від 31 липня 2000 року № 928/2000, Постанова Кабінету Міністрів України “Про порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади” від 04 січня 2002 року № 3, наказ Державної Судової Адміністрації України (далі – ДСА України) “Про створення єдиної комп’ютерної мережі судів України та запровадження централізованого спостереження за потребами місцевих та апеляційних судів загальної юрисдикції” від 21 травня 2003 року № 186, наказ ДСА України “Про забезпечення адміністрування та розміщення і постійного оновлення інформації на власних веб-сайтах судів та інших органів і установ судової системи у мережі Інтернет” від 23 червня 2004 року № 99/04, наказ ДСА України від 17 червня 2011 року № 103 “Про організаційне забезпечення функціонування офіційного веб-порталу судової влади України”.

Однак, ці нормативні акти є лише регулюючими, і жоден з них не буде належною правовою підставою для повернення з державного бюджету коштів у випадку невірно зазначеної інформації на веб-порталі та сплати судового збору за хибними реквізитами.

Справжньою лазівкою будь-якого закону, що обумовлює зловживання правом, є неоднозначне формулювання норми, неконкретизованість вимог, що призводить до подвійного тлумачення законодавчого рішення.

Недопустимим є подвійне тлумачення процесуального закону, що дає можливість суддям по-різному застосовувати норми права.

Наприклад, на офіційному веб-порталі “Судова влада в Україні” є послуга щодо формування квитанції для оплати судового збору з автоматичним підрахунком суми збору, в залежності від категорії справи. Така послуга є доступною та зручною, враховуючи диференційовані ставки судового збору, за подання до судів різних юрисдикцій позовних заяв з різними предметами спору.

Але он-лайн форма для формування квитанції призначена для оплати судового збору громадянами – фізичними особами, оскільки містить графи: ПІБ, адреса, ПІН та зовсім не підходить в якості належного доказу сплати судового збору для юридичних осіб.

Юридичні особи мають подавати оригінали платіжних доручень, форма яких встановлена додатком 2 до Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в

національній валюті, затвердженій постановою Правління Національного банку України від 21 січня 2004 року № 22 [3].

Отже, платіжне доручення оформлюється самостійно юридичною особою за формою, яка встановлена законом, з зазначенням реквізитів які вказані на веб-порталі та самостійним розрахунком суми судового збору.

Таким чином, на офіційному веб-порталі судової влади є лише послуга формування квитанції для фізичних осіб і відсутня послуга автоматичного формування платіжних доручень для юридичних осіб, що певним чином не відповідає принципу рівності та доступності судової влади для кожного суб'єкта права.

Процесуальним законодавством визначено обов'язок заявника позову надати оригінал документу, що підтверджує сплату судового збору за ставкою передбаченого в Законі України “Про судовий збір”, такі вимоги закріплені п. 3 ч. 1 ст. 57 ГПК [4], ч. 5 ст. 118 ЦПК [5].

Простором для маніпуляцій судами вимогами закону щодо документу про сплату судового збору, є правильність оформлення графи – “призначення платежу” залежно від інстанції, в яку подається скарга.

Так, в он-лайн форматі квитанції, що формується на веб-порталі, така графа для фізичних осіб заповнюється автоматично.

З аналізу ухвал різних судових інстанцій по всій території України виявлено різні підстави для відмови у відкритті провадження по справі з огляду на неправильність змісту платіжних доручень.

У сторін по справі є не лише право на звернення до суду (перша інстанція), а й право апеляційного і касаційного оскарження.

Так, приклад заповнення графи “призначення платежу” для подання позову до суду першої інстанції: “Судовий збір, за позовом _____ (ПІБ чи назва установи, організації позивача), Голосіївський районний суд міста Києва (назва суду, де розглядається справа), код ЄДРПОУ 02896756 (суду, де розглядається справа)”.

Однією із ухвал мотивовано відмову у відкритті провадження через відсутність зазначення у платіжному дорученні відповідача по справі, а отже – платіжне доручення неможливо ідентифікувати, що воно забезпечує саме цей позов, а також те, що його можна повторно використати.

Однак, з вищезазначеного прикладу заповнення графи “призначення платежу” що оприлюднений на офіційному веб-порталі заповнення такого параметру як “Відповідач по справі” не вимагається.

Наступна інстанція апеляційна. На офіційному веб-порталі є зразок – примітка для заповнення відповідної графи: “Судовий збір, за позовом Іванова І.І., Апеляційний суд міста Києва, код ЄДРПОУ 02894757”.

В касаційній інстанції зразок має інший вигляд: “Судовий збір за подання касаційної скарги на рішення/ухвалу суду, код 37317811, символ звітності 253”.

Таким чином, у порівнянні з прикладами заповнення графи “призначення платежу” має місце нова інформація – рішення, що оскаржується (а не сторони по справі), а також символ звітності.

На веб-порталі при формуванні послуги “он-лайн квитанція” не враховано особливості оформлення платіжних доручень, та обов'язкових реквізитів для “проводки” збору.

Проте суд має мотивувати свої ухвали вимогами закону, а не відомостями, що містять сайти. Назва “офіційний веб-портал” відображає скоріше інформаційне значення сайту, але не прирівнює представлену інформацію до вимог закону.

Закон України “Про судовий збір” визначає правові засади справляння судового збору, платників, об’єкти та розміри ставок судового збору, порядок сплати, звільнення від сплати та повернення судового збору. Але в ньому відсутня деталізація вимог, що мають зазначатись в графі “призначення платежу”.

Це є, по-перше, механізмом, що ускладнює доступ до правосуддя.

По-друге, підставою для вільного та неоднозначного тлумачення закону.

Таким чином, графа “призначення платежу” може заповнюватись по-різному, що є підставою для відмови судом у здійсненні процесуальних дій.

У разі, коли існують такі, ніби випадкові, вади закону, що потребують організаційного врегулювання, Пленум ВССУ чи ВГСУ видає постанови-роз’яснення, положення яких є обов’язковими для застосування іншими судовими інстанціями.

Так, відповідно до п. 26 постанови Пленуму ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17 жовтня 2014 року № 10 зазначено, що на платіжному дорученні мають міститися докази зарахування суми судового збору до спеціального фонду Державного бюджету України [6].

Відповідно до ст. 9 Закону України “Про судовий збір” судовий збір сплачується за місцем розгляду справи та зараховується до спеціального фонду Державного бюджету України. Однак, вимога щодо відмітки на платіжних документах про сплату судового збору про зарахування суми до спецфонду держбюджету в законі відсутня.

Варто зазначити, що на сьогодні органами державного казначейства не здійснюється підтвердження напису “зараховано до спеціального фонду державного бюджету”, оскільки “Інструкція про порядок обчислення державного мита, затверджена наказом Головної державної податкової інспекції України” від 22 квітня 1993 року № 15, якою це було передбачено, втратила чинність 08 жовтня 2012 року [7].

Суперечливість та неузгодження між собою різних нормативних актів призвело до того, що в Законі України “Про судовий збір” відсутня вимога, щодо відмітки “зараховано до спеціального фонду державного бюджету”, в жодній чинній інструкції органів Казначейства така дія не передбачена, однак суди, керуючись п. 26 постанови Пленуму від 17 жовтня 2014 року № 10, відмовляють у прийнятті “неоформленого” платіжного доручення.

Висновки

Україна робить перші кроки для створення системи “електронне урядування”, складовою якого має бути можливість інтерактивного забезпечення роботи органів влади з громадянами. У цьому контексті відсутність нормативного статусу відомостей веб-порталу судової влади є перешкодою у доступі громадян до правосуддя.

Веб-порталом судової влади користується значна кількість громадян та юридичних осіб, які сподіваються на розміщення на ньому офіційних та актуальних даних, формують квитанції/платіжні доручення про сплату судового збору тощо. Однак, некоректне відображення даних на веб-порталі нерідко призводить до порушення прав осіб на судовий захист, що в сукупності може сприяти корупції.

Рекомендації та пропозиції. Згідно з п. 22 розділу 3 “Положення про Державну судову адміністрацію України” затвердженого рішенням Ради суддів України від 22 жовтня 2010 року № 12 Державна судова адміністрація України забезпечує ведення офіційного веб-порталу судової влади [8]. Виходячи з цього, вважаємо за необхідне рекомендувати наступне:

1. Внести відповідні зміни у Закон України “Про судовий збір”, які будуть чітко визначати вимоги для оформлення графи “призначення платежу”, тобто – які відомості слід вказувати в зазначеній графі при сплаті судового збору, а саме:

- вид звернення – наприклад, позовна заява, апеляційна, касаційна скарга, заява про забезпечення доказів/позову та інші процесуальні дії, за які справляється судовий збір;
- позивач та/або відповідач по справі;
- код ЄДРПОУ суду чи повне найменування суду;
- символ звітності;
- спец. рахунок фонду держбюджету для судового збору та ін.

Зі змісту прикладів, що є на офіційному веб-порталі “Судова влада в Україні” та змісту ухвал суддів, які відмовляли у відкритті провадження по справі – не зазначення одного із цих параметрів є звичайним приводом для відмови. Водночас чіткого переліку цих даних також ніде не визначено. Це дозволяє вільно тлумачити норми закону, що є недопустимим при вирішенні питання доступу до правосуддя.

2. Здійснити внесення на офіційний сайт органів судової влади ([//www.court.gov.ua](http://www.court.gov.ua)) відповідних узгоджених єдиних змін при формуванні квитанції та графі “призначення платежу” для фізичних осіб та формування послуги оформлення платіжних доручень для юридичних осіб.

3. Наразі триває розгляд законопроекту “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору” від 15 травня 2015 року. № 2862 [9].

Вважаємо, що в ньому слід врахувати вирішення вищенаведених проблем, а також запровадити механізм перевірки судом (та відповідно виконання платником) вимоги щодо “зарахування суми судового збору до спеціального фонду Державного бюджету України”.

Використана література

1. Про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.50 р. // Офіційний вісник України. – 1998. – № 13; – 2006. – № 32. – С. 270.
2. Про судовий збір : Закон України // Офіційний вісник України. – 2011. – № 59. – С. 110.
3. Про затвердження інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті : постанова Правління Національного банку України від 21.01.04. № 22 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 13.
4. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 1992 р.// Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 6. – Ст. 56.
5. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 2004 р.// Офіційний вісник України – 2004. – № 16. – С. 11. – Ст. 1088.
6. Про застосування судами законодавства про судові витрати у цивільних справах : постанова Пленуму ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17.10.14 р. № 10. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0010740-14>
7. Інструкція про порядок обчислення державного мита : наказ Головної державної податкової інспекції України” від 22.04.93 року № 15. – [Втратила чинність 08.10.12 р.].
8. Про Державну судову адміністрацію України : положення ДСА України від 22.10.10 р. № 12. – Режим доступу : <http://dsa.court.gov.ua/dsa/about>
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору : Закон України від 15.05.15 р. № 2862. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55145

Рецензент: Фурашев В.М., кандидат технічних наук, доцент, с.н.с.

~~~~~ * * * ~~~~~